

Recension

Claudia W. Ruitenberg: *Unlocking the World Education in an Ethic of Hospitality*

Vad händer med vår föreställning om skola och utbildning om vi placerar gästfrihet i hjärtat av den pedagogiska praktiken? Under en konferens i Memphis våren 2015 fick jag möjligheten att närma mig denna fråga genom att ge en respons på Claudia Ruitenbergs tankeväckande och då nyutkomna bok *Unlocking the World. Education in an Ethic of Hospitality* (2015) i vilken hon varsamt men provokativt behandlar gästfrihetens etik och dess relevans för pedagogisk teori och praktik. Utgångspunkten i boken är att skola och utbildning i grunden bör förstås som en relation mellan generationer, mellan de som redan har en plats eller ett "hem" i världen och de som är på väg att finna sin plats. I likhet med Hannah Arendt (2004) är den centrala pedagogiska frågan för Ruitenberg inte bara hur ett gemensamt kulturarv kan överföras från en generation till nästa, utan hur lärare kan förhålla sig till det spänningsfält som uppstår mellan världen som den *är* och världen som den *skulle kunna vara*, mellan frihet och begränsning, mellan det

faktiska och det möjliga. Mot denna bakgrund blir lärarens främsta uppgift att introducera och välkomna barn och andra nykomlingar till en värld som föregår dem, utan att för den skull stänga dörren till den förändring och förnyelse som varje ny generation bär med sig. Eller för att använda Arendts ord: "I uppfostran avgörs det om vi älskar världen tillräckligt mycket för att ta på oss ansvaret för den" och "i uppfostran avgörs det också om vi älskar våra barn tillräckligt mycket [...] för att förbereda dem inför uppgiften att förnya en gemensam värld" (Arendt 2004, s 208-209). En förtjänst med *Unlocking the World* är att frågor om gästfrihet därmed inte endast begränsas till vissa specifika situationer, som till exempel flyktingsituationen i Europa eller nyanlända elevers introduktion i det svenska samhället. Istället framträder gästfrihet som en vägledande etik för pedagogisk verksamhet i stort och som en inneboende potential i varje pedagogisk situation.

Den föreställning om gästfrihet som Ruitenberg utvecklar i boken är starkt influerad av Jacques Derridas texter om hospitalitet och hans läsningar av Emmanuel Levinas ansvarsetik. Genom att ta fasta på Derridas betoning av gästfrihetens ambivalenta eller aporetiska struktur,

---

Ruitenberg, Claudia W. (2015): *Unlocking the World. Education in an Ethic of Hospitality*. London: Boulder.

där varje välkomnande gest samtidigt bär spår av bevarande och förändring, blir gästfrihet i Rutenbergs läsning först och främst en grundläggande öppenhet inför det som är annat. Denna subjektets konstitutiva orientering mot den andre ska dock inte förstås som ett hinder för den pedagogiska relationen eller distinktionen mellan ”läraren som värd” och ”eleven som gäst”. För Ruitenberg utgör det decentraliserade subjektets öppenhet istället undervisningens och den pedagogiska ansvarets möjlighetsvillkor. Som hon uttrycker det: ”[A]n ethic of hospitality is an ethic that decenters the subject, in this case the teacher, as it is radically other-centered. It is not important if my students like me, or even if they remember me, as long as my teaching has allowed them to see a place for themselves in the world.” (Ruitenberg 2015, s. 35) Under en tv-intervju beskrev skådespelerskan Stina Ekblad nyligen begreppet ”moderlighet” på ett liknande sätt (www.ur.se ”Divor i närbild” 2013). Moderlighet, i likhet med begreppet gästfrihet, representerar enligt Ekblad både möjligheten att säga ”Du först” till en annan människa, och erfarenheten av att denna tillfälliga decentralisering av jaget inte har gjort mig svag eller konturlös utan snarare starkare och tydligare.

I sex kapitel utforskar Ruitenberg denna decentralisering av jaget och vad det kan innebära att undervisa utifrån en gästfrihetens etik. I varje kapitel varvar hon förtjänstfullt närläsningar av i första hand Derridas texter med konkreta exempel från olika pedagogiska kontexter. Men trots att Derrida utgör bokens huvudtänkare när gästfrihetsbegreppet tematiseras

filosofiskt, ska *Unlocking the World* i första hand förstås som en bok om hur vi kan närma oss relationen mellan lärare och elev på ett etiskt lyhört sätt i det dagliga arbetet i klassrummet. För Ruitenberg vilar lärares pedagogiska ansvar ytterst i att ”läsa upp” eller ”öppna dörren till” olika aspekter av världen så att barn och andra nykomlingar kan finna sina unika platser i den, ett ansvar som enligt henne är långtifrån enkelt eller riskfritt. Som hon uttrycker det: “If a child asks how old the world is, they are knocking on a door, asking to be let in.[...] Unlocking the world means making all of that world available to students for critical questioning even if their questions make adults uncomfortable or take aim at topics deemed controversial.” (Ruitenberg 2015, s 6) Den känsla av oro som ofta infinner sig när barn ställer ”svåra” frågor till vuxenvärlden, som “Vad händer när vi dör?” eller “Vad är egentligen sant?” utgör här ett exempel på en pedagogisk situation där gästfrihetens apriorer ställer sig på sin spets. Är mitt ansvar som lärare att ovillkorligt öppna upp alla aspekter av världen för barn och elever (hur svåra eller utmanande de än må vara för min egen föreställning om den)? Eller är mitt ansvar att villkora deras inträde i världen och därmed (på gott och ont) stänga dem ute från delar av den de ännu inte har tillgång till? Genom att på detta sätt placera begreppet gästfrihet i hjärtat av etiken och den pedagogiska praktiken, framstår *Unlocking the World* både som en nydanande bok och som ett viktigt bidrag till pedagogisk teori och praktik.

Som läsare, men kanske framförallt som lärare, undrar jag samtidigt om detta är en bra bok om gästfrihet? Eller är det så att ingen bok om gästfrihet – precis som ingen lärare som väljer att undervisa utifrån en gästfrihetens etik – någonsin kan vara tillräckligt bra? Om vi frågar Ruitenberg skulle svaret troligen bli det sistnämnda. Redan i inledningskapitlet sammanfattar hon gästfrihetens etik i följande axiom: ”[I]n everything you do, seek to leave room for or prevent the closing down of space for the incoming of a future other.” (Ruitenberg 2015, s 21) Detta minst sagt kravfulla axiom som begär att vi som lärare ständigt ska lämna ”dörren på glänt” för det oväntade, för det som överraskar och överrumplar oss i mötet med barn och andra nykomlingar, löper som en röd tråd genom hela boken. Axiomet visar sig inte minst genom det varsamma och noggranna sätt på vilket Ruitenberg presenterar sin egen tolkning av hur gästfrihetens etik visar sig i olika pedagogiska kontexter, samtidigt som hon lämnar tillräckligt med luft mellan raderna för läsarens egna tolkningar. Det är som om hon säger: ”Var uppmärksam! Detta är inte en instruerande text, detta är en text att studera. Jag bjuder in dig till mina läsningar och val av exempel, men jag talar inte om för dig vad du ska tänka eller vart detta kommer leda. I slutändan är det *du* som måste ta ställning till om din kärlek till världen (både som den är och som den skulle kunna vara) är så stark att du vågar riskera ditt ’hem’ för att välkomna barn och andra nykomlingar att finna sina unika platser i den.”

Denna återkommande betoning av att gästfrihet inte är något vi kan kräva av andra eller å den andres vägnar, utan ett ansvar som måste tas i första person singularis – av ett ”jag” som i en given situation *väljer* att välkomna den andre – utgör både bokens styrka och dess svaghet. Eller annorlunda uttryckt, bokens svaghet utgör på samma gång dess kanske starkaste bidrag. Under en dialog mellan Derrida och Maurizio Ferraris (2001) ger Derrida följande beskrivning av den specifika läsning som har kommit att bli känd som dekonstruktion, och som är central för den gästfrihetens etik som Ruitenberg utforskar i boken: ”One has to accept that ‘it’ [ça] (the other, or whatever ‘it’ may be) is stronger than I am, for something to happen. I have to lack a certain strength, I have to lack it enough, for something to happen [...]. If I was stronger than the other [...] nothing would happen. There has to be weakness... (Derrida & Ferraris 2001, s 64). Förutom axiomat om att alltid hålla dörren på glänt för det oväntade och oförutsägbara, tycks ”svaghet” således utgöra en förutsättning för att gästfrihetens etik ska kunna ta form eller ”hända” i den pedagogiska praktiken

En ”svaghet” med *Unlocking the World* men som också gör ett fortsatt samtal möjligt, ligger i Ruitenbergs beskrivning av gästfrihet som en ”minimalistisk negativ etik”, en formulering som hon lånar från miljöskribenten Jürgen Dahl och som presenteras tidigt i boken (s 19). Beskrivningen bottenar enligt henne i den enkla iakttagelsen att varje generation har välkomnats in i en värld som har föregått dem, och att var

och en av oss därför har ett ansvar att lämna världen "in decent shape" (s 19) så att framtida generationer eller "(hyres)gäster" kan finna sin plats i den. Denna enkla iakttagelse leder samtidigt till den fråga som lämnas utforskad i boken. Om vi följer Derrida utgör detta dubbla ansvar dels mot den värld som föregått oss och dels mot kommande generationer, endast en sida av välkomnandets ambivalenta eller aporetiska struktur. Det centrala men samtidigt svårgripbara i Derridas dekonstruktioner av gästfrihetsbegreppet är att det välkomnande subjektet alltid redan självt är välkomnad till existens och given en plats i världen av den gäst (i detta fall barn och andra nykomlingar) som det avsåg att välkomna. Eller för att låna Derridas ord: "'Leaving room for the other' does not mean 'I have to make room for the other'. The other is in me before me: the ego (even the collective ego) implies alterity as its own condition. There is no 'I' that ethically makes room for the other, but rather an 'I' that is structured by the alterity within it, an 'I' that is itself in a state of self-deconstruction, of dislocation." (Derrida & Ferraris 2001, s 84)

Denna svårgripbara temporala logik där distinktionen mellan den som välkomnar och den som välkomnas, mellan den som redan har en plats i världen (läraren) och den som är på väg att finna en plats (barnet och eleven), tillfälligt suddas ut eller själv-dekonstrueras, är det John Caputo i förordet till *Unlocking the World* beskriver som den "händelse" som splittrar vår förväntans horisont och gör förändring och förnyelse möjlig (Ruitenberig 2015, s XII).

Även om Ruitenberg är fullt medveten om denna självet svårgripbara temporala logik, något som hon diskuterar mer ingående i kapitel ett och två, undrar jag fortfarande hur den lärare som vill undervisa utifrån en gästfrihetens etik kan översätta denna radikala decentralisering av ett "subjekt i själv-dekonstruktion" till konkreta undervisningssituationer, en översättning som Ruitenberg delvis säger sig erbjuda i boken (Ruitenberg 2015, s 13). Eller annorlunda uttryckt, hur "läser vi upp" gästfrihetens apriorer inom skola och utbildning? Ligger nyckeln i lärares *vilja* (s 135) att stå öppna och sårbara inför barn och andra nykomlingar? Ligger den i lärares *förverkligande* (s 114) av det pedagogiska ansvaret att välkomna barn och elever till en värld som föregår dem? Eller ligger nyckeln i lärares *val* (s 92) att ständigt hålla dörren på glänt för det oförutsägbara och oväntade i mötet med barn och andra nykomlingar? Och om så är fallet, hur ska vi förstå det subjekt som "vill", "förverkligar" eller "väljer" att undervisa utifrån en gästfrihetens etik?

Kanske är det så att gästfrihetens ambivalenta karaktär, samt dess konsekvens för pedagogisk praktik, inte kan förstås till fullo om inte föreställningen om ett subjekt i själv-dekonstruktion (samt den svårgripbara temporalitet som den tillhör) tas på allvar och följs hela vägen ut. Detta är en utmanande uppgift för den som vill läsa Ruitenbergs *Unlocking the World*, men även för den lärare som vill undervisa utifrån en gästfrihetens etik.

Elisabet Langmann

Referenser

- Arendt, Hannah (2004). *Mellan det förflutna och framtiden*. Göteborg: Daidalos.
- Derrida, Jacques & Ferraris, Maurizio (2001): *A Taste for the Secret*. Cambridge. U.K.: Polity Press.

Elisabet Langmann är lektor i pedagogik vid Institutionen för kultur och lärande, Södertörns högskola. Alfred Nobels allé, 141 89 Huddinge.
E-post: elisabet.langmann@sh.se

